

Ігар Пракаповіч: Расказы

СТАЖАРКА Ў ЦІХІМ МЕСЦЫ

“Неяк малацілі разам з напарнікам, маладым хлопцам, жыта каля Куніцкіх. Хоць і рупіліся, але поле ўсё зжаць не паспелі. Мусілі занадваць.

Мясцовы брыгадзір Уладыслаў, вялізны здаровы мужчына, запрасіў нас да сябе дамоў на вячэру. Прыйшлі, селі за стол. Выпілі, як вядзецца. Вячэралі варанай бульбай з квашанай капустай. Хай сабе яда. А ў хаце гразна, дзяцей многа. І чую – па нагах блохі поўзаюць.

Пасля вячэры гэты Уладыслаў прапанаваў нам пераначаваць у хаце. Але вольнага месца акрамя падлогі не было. Я ўявіў, як па мне, соннаму, будзе поўзаць армія блох і грызці, то зусім стала нявесела.

- Не, - кажу яму, - у хаце душнавата, мо дзе так, у іншым месцы.

Павёў тады нас Уладыслаў у хлеў. Там, на гарышчы ляжала крыху сена, але ж было дужа смуродна, бо стаялі ў загарадках карова, свінні, авечкі. Яшчэ горшае суседства, чымсьці з блыхамі.

- Ці заснём мы тут са скацінай.., - кажу брыгадзіру, - можа б дзе ў якім стажку на свежым паветры?

- Добра, - кажа Уладыслаў. – Ёсць у мяне стажарка ў ціхім месцы.

І павёў ён нас сцэжкай кудысьці за агарод. А ўжо ж зусім сцямнела. Ішлі мы ішлі, азірнуўся – няма напарніка. Прыпыніліся. Гукнуў – не адзываецца. Яшчэ раз гукнуў – цішыня. Пайшлі назад. Праз колькі метраў гляджу – стаіць напарнік на каленях і крыжа дае. А перад ім і сапраўды – крыж магільны. Агледзеўся я і бачу: яшчэ адзін крыж, далей другі, трэці... Неяк не па сабе стала, хоць і вышійшы.

- Мы што, на могілках? – запытаўся ў брыгадзіра.

- Ну так. Месца вольнае паміж магіл было, дык я стажарку і склаў. Думаю, вам тут добра будзе.

Падвёў ён нас да той стажаркі, пакінуў нейкую старую коўдру, пасцілку, пажадаў добрай ночы і пайшоў дадому. А мы ўзлезлі на стог, закапаліся ў сена і спрабавалі заснуць. Але гэта быў не сон, а суцэльнае выпрабаванне нерваў. Ці дзе трэсне галінка, ці зарыпіць дрэва, ці якая птушка дасць голас – ад усяго гэтага здавалася, што ў сярэдзіне штосьці адрываецца і душа ляціць у апраметную. Сяк-так дамучыліся да світання. Добра, што ноччу ніхто з людзей і звяроў да стажаркі не падыходзіў. А то быў бы нам капут ад разрыва сэрца...”

АПАЛОН ДОБРА ПРАВІЦЬ

Раніцай Казека, абышоўшыся каля скаціны, паснедаў і прылёг на ложка, каб, як ён казаў, “параўняць спіну”. І толькі задрамаў, як дзверы ў пакой шумна расчыніліся, застагналі-зарыпелі дошкі падрагі пад аб’ёмнай вагой жонкі, і амаль тут жа над ім завіс яе твар.

- Ну і што ж ты ляжыш?! От гаспадар – нічога не трэба! А людзі ж ужо каторы дзень з палаца цягнуць. Людзям трэба, а табе не!

- З якога палаца? Што цягнуць? – Казека не мог спрасоння ўцяміць, што хоча ад яго жонка.

- Ды Лучайскі палац разбіраюць. Вунь Пётра з Круткаў сабе жалыззя нейкага прыпёр, тканіны. Можа б і табе што перапала. Едзь!

Казека падхапіўся, выйшаў на двор, запрог каня і падаўся на Лучай.

Калі пад’ехаў да палаца, то і не пазнаў спачатку: кветнікі вытаптаныя, кусцікі і дрэўцы паламаныя, а сам будынак як бы раптам пачарнеў, асунуўся: расыненыя вокны і дзверы, бітае шкло, друз. Па ўсім было відаць, што многа ўжо тут рабаўнікоў пагаспадарыла.

Казека прывязаў каня лейцамі да дрэва і пайшоў у палац. Усюды было пуста. Усё, што можна было выцягнуць, ужо выцягнулі. Стаялі толькі некаторыя вялізныя рэчы, якія ні ў гаспадарцы не скарыстаеш, ні на воз не ўзваліш.

Прайшоўся мужык па першым паверсе, падняўся на другі – нічога не нагледзіў карыснага, каб дамоў забраць. Выйшаў на двор. Глядзіць – на табе! На ягоным возе ляжыць вялікая статуя голага Апалона. Агледзіўся – нідзе нікога. Відаць, мясцовыя дзяцюкі пажартавалі. Паспрабаваў спіхнуць Апалона з возу – дзе там! – важыць будзь здароў! І так пнуўся, і сяк – а ніяк! Што рабіць? Павёз дамоў.

Камічна выглядала збоку тая паездка: невялікі шэры канёк, нягеглы возчык у зашмальцаванай вопратцы, абшарпаны воз, а на ім – парадна-святочны Апалон, які філасофскі ўглядаецца ў шэрае неба.

Шмат новых нечаканых слоў пачуў Казека ад жонкі, але што ж зробіш. З дапамогай суседзяў паставіў ён таго Апалона каля хлява. Можа б і нічога, ды не ў нашых традацыях: голая срамата, смушчэнне для дзяцей і жанчын. І трусы ж не адзенеш. Вырасыў тады Казека адбіць дзетародны орган у той статуі. І, трэба сказаць, атрымалася ўдала. Апалон набыў цнатлівасць, а орган стаў надзейным памочнікам у гаспадарцы – з яго атрымалася вельмі зручная мянташка. Потым Казека, асабліва ў якой талацэ, падвострываючы касу, любіў з гонарам прыгаворваць: “Апалон не падвядзе. Апалон добра правіць...”

СПЕЦ ПА ХАЛАДЗІЛЬНІКАХ

Таго мужыка ў весцы і вакольных паселішчах лічылі вельмі важным і патрэбным чалавекам. Ён быў спецыялістам па халадзільніках. Але не па тых “Атлантах” ці “Індэзітах”, што цяпер прадаюцца ў крамах. Па іншых. Ён быў спецыялістам па халадзільніках для самагонных апаратаў. Уменне гэта было рэдкае: каб закруціць трубу ў змеявік, варта было, па-першае, украсці дзесьці патрэбную трубу, а, па-другое, ведаць як яе загнуць. Той чалавек рамантаваў фермы і таму неабходныя матэрыялы мог лёгка дастаць. Трубы ж гнуў у лесе вакол пнёў, выбіраючы такі дыяметр, які замаўлялі пакупнікі.

Аднойчы з ім адбыўся такі выпадак. Паехаў ён з напарнікам на адну ферму пры лесе. Свіней, каб тыя не перашкаджалі працаваць, выгналі з хлявоў у загарадку на лясной паляне.

Работнікі папрацавалі да абеду, і тут спецыяліст па халадзільніках успомніў пра замоўлены заказ. Трубку ён “свіснуў” і прыхаваў, а каб пасля работы скруціць змеявік, пайшоў у лес пашукаць патрэбны пень. Непадалёку ад загарадкі са свінямі ён прыкмеціў вялікі корч з камлём, які можна было б выкарыстаць.

Вярнуўшыся на ферму, гэты мужык з напарнікам прадоўжылі займацца рамонтнымі работамі.

Усё было ціха і мірна. Але ў хуткім часе да іх прыбегла запыханая і ўсхваляваная загадчыца фермы.

- Аяяяй, што нарабілася! Што нарабілася! Памажыце свіней палавіць. Паламалі зыгарадку і рынуліся хто куды!

Да вечара рамонтнікі разам са свінаркамі шукалі па лесе тых свіней. Знайшлі, сабралі, зноў загналі ў загарадку. Большасць свінчукоў была перапужаная, з пракусамі на скуры. Але ніхто з людзей не мог даўмецца, хто ж такі гэтак моцна напужаў бедных жывёлінак, што яны паламалі плот і падаліся хто куды. Нехта казаў пра ваўкоў, нехта – пра рысь. Але прычына так і засталася невядомай. І ніколі б ніхто, напэўна, не дазнаўся б праўды, але... Спец па халадзільніках, калі ўжо прамінуў ладны час пасля здарэння, неяк прызнаўся свайму напарніку:

- Гэта ж я тады свіней разагнаў.

- ???

- Выбраў тады пень, вакол якога можна было б абкруціць трубу, абыйшоў яго, абгледзіў. Бачу – дзірка ў ім каля самай зямлі. Думаў, нара змяіная. Стукнуў абухом сякеры па пні разок. Чую – нешта загудзела. Даў другі раз. Мацней. Пень і рассыпаўся, бо трухлявы быў. А там – кубло восаў! Ну я і даў дзёру каля свінячай зыгарадкі. А тыя восы – ды на жывёл. Віск, энк усчаўся. Але мне, прызнацца, не да канцэта было – пашыбаваў шпарка да фермы. Працаваў, маўчаў. Добра, што ўсё добра скончылася. А маглі ж і мяне загрызці. А я ж спец па халадзільніках, а не па восах...

“ДЗЯРЭЦЬ!”

Адзін мужык пайшоў на прымакі на зямлю ў вёску Чорнае. Жыў ён ціха, спакойна, ва ўсім патураў жонцы, якая любіла пакамандаваць, чым і карысталася, як кажучь, па поўнай праграме. Пад пільным наглядом гаспадыні мужчына тупаўся па сядзібе, даглядаў скаціну, вялікі агарод, сад. Можа б і пранёс ён сваю прымацкую долю незаўважна, не стаў бы героем гэтага апавядання, каб не здарыўся з ім адзін цікавы выпадак.

Аднойчы летнім надвячоркам сядзеў ён з жонкай на кухні каля прыадчыненага акна і вячэраў. Нечакана ў шыбу пастукаў суседскі хлапчук, які пад’ехаў да хаты на ровары.

- Дзядзька, дзядзька, там, за токам, каршун курыцу дзярэць! – выгукнуў ён і паімчаў хуценька кудысьці далей па вуліцы.

- Ну і што ж ты сядзіш?! – успыхнула жонка. – Каршун курыцу дзярэць, а ты і не скрануўся. Кідай есці – бяжы бараніць!

Мужык борзда падхапіўся, выскачыў на дварышча, ухапіў даўгаватую палку і падбегам накіраваўся да току. За будынінай рос стары сад, ладныя ўчасткі якога займалі густыя зараснікі малінніку.

Дзядзька, пакрыкваючы “Кыш! Кыш!”, біў кіем па хмызняку, паступова заглыбляючыся ў сад. Дзесьці амаль у сярэдзіне зарасніку ён расхінуў дубцы малінніку і спыніўся нібы здранцвелы. Перад ім на невялікай палянцы, на якую прабіваліся промні вечаровага сонца, аднавяскоўцы – сярэдняга веку мужчына і жанчына – займаліся любошчамі. Прычым гаспадар заспеў іх у самы разгар нястрымнай пяшчоты. Гарчае цела жанчыны вабна ільснілася ў сонечных промнях і спакушала на грэх.

- Дзядзька, не шумі. Пачакай крыху – і табе будзе..., - паўшэптаў, узбуджана дыхаючы, прамовіла кабета.

Мужчынскае сэрца ўзрушана забілася, магутная хваля крыві ўдарыла ў скроні і юр закружыў галаву. Жаданне авалодаць гэтай жанчынай ахапіла ўсю істоту, памуціла розум. Здалося, што вось-вось, ужо, толькі некалькі крокаў і гэта кабета апынецца ў абдымках, атуліць сваёй пяшчотай, вырве з аднастайнасці вясковай будзённасці...

- Мікола... Мікола! Дзе ты дзеўся? – пачуўся жончын голас, які адразу апусціў прымаку на зямлю і сціснуў у суворых абцугах рэчаіснасці.

Безнадзейна пераступіўшы з нагі на нагу, дзядзька асцярожна захінуў маліннік і марудна пацягнуўся дадому.

На дварышчы яго чакала жонка.

- Ну што, быў каршун?

- Быў.

- Прагнаў?

- Не прагнаў.

- Як не прагнаў?! Дык што, дзярэць?!!
- Дзярэць!
- Дык я пайду гнаць.
- Ня йдзі! Дзярэць – хай дзярэць!

СВІННЯ ТОПІЦА!

Каля адной ладнай вёскі на Пастаўшчыне воддаль стаяў хутар: старэнькая хата, хлеў і, на значнай адлегласці, лазня. Сядзіба выглядала недагледжана, без абгароджы, бо не было на ёй мужчыны-гаспадара. Жылі на хутары маці з дачкой. Гаспадыня мела сталы ўзрост, і, хоць мясцовыя жыхары казалі, што ёй ужо “пад сто гадоў”, верылася ў гэта з цяжкасцю, бо жанчына мела яшчэ ясны розум і рабіла яшчэ сякую-такую лягчэйшую работу па гаспадарцы. А ўпраўлялася на сядзібе ў асноўным яе дачка Яніна, старая дзеўка.

Жылі яны бедна, а каб не галадаваць і мець хоць які прыбытак, трымалі карову, свінню, курэй. Яніна час ад часу гнала самагонку – асноўную валюту для разлікаў з вясковымі памагатымі.

Вакол сядзібы было шырокае дварышча з невялікім садамі і прыроднай глыбакаватай лужынай-ямай, якая ніколі не перасыхала і мела даволі стромкія схілы.

І вось аднойчы з гэтымі жанчынам надарылася такая цікавая гісторыя. Неяк пасля абеду Яніна з дзвюма вёдрамі неперагнанай брагі выйшла з хаты і накіравалася да лазні, каб выгнаць самагонкі. Не паспела яна данесці тыя вёдры, як пачула матчын крык:

- Яніна, Яніна, карова адвязалася. Пайдзі навязы.

Не раздумаўчы, дачка паставіла вёдры з брагай на сцежку і пашыбавала да каровы. А тым часам свіння, якая вольна бадзлася па дварышчы і сям-там парола лычом зямлю ў спадзяванні знайсці што смачнейшае, пачула прывабны пах алкаголю і паспяшалася не ўпусціць такога шчаслівага шанцу. Пакуль Яніна давала рады карове, свіння, радасна рохкаючы і задаволена хлюпаючы вушамі, са шчаслівай, хутка п’янеючай мордай, спустошыла абодва вядры. Густая брага выклікала ў жывёлінкі нясцерпную смагу, што падштурхнула яе накіравацца ў бок лужыны-ямы. Свінню добра развезла: калі прыэднія ногі яшчэ так-сяк упіраліся ў зямлю і цягнулі цела, то заднія кумпячкі завальваліся то на адзін бок, то на другі, замаруджваючы ўпарты рух да вады. Надышоўшы нарэшце да лужыны, яна пастаяла, раскачваючыся, перад ёй, нібыта разважаючы над тым, як бы тут напіцца. Але саслабелыя прыэднія ногі падагнуліся, і свіння з пырскамі і віскам плюхнулася ў яміну.

Усчуўшы шум, маці выбегла на ганак, і, ўбачыўшы, што любімая хруша адчайна боўтаецца ў лужыне, залямантавала:

- Яніна, Яніна, свіння топіцца! Бязы ратаваць!

І дачка, і маці амаль адначасова падбеглі да яміны, і, улезшы ў яе, пачалі спрабаваць выпіхваць свінчо з вады. Жывёлінка ж, убачыўшы побач гаспадароў, і, відаць, узрадаваўшыся, што яе купаюць і з ёй дурэюць, пачала весела хрукаць і адбівацца капытамі. Змакрэлыя і ўпацелыя, маці з дачкой усё ж выпхнулі свінню на край ямы, і, вылезшы на бераг, селі перавесці дых. Свінчо, асалавелае ад алкаголю, ляжала паміж імі і задаволена пахрапывала. Здавалася, што надыйшоў хэпі-энд.

Дык жа ж не! Як на тое, прыляцеў авадзень, сеў на кумпячок свінкі, ды і кусануў, відаць, зусім не слаба. Жывёлінка здрыганулася, і па мокрай траве, як на санках з горкі, саслізнула зноў у яму...

Хэпі энд быў, але зусім не так хутка, як хацелася галоўным дзеючым асобам гэтай гісторыі...

Igar Prakaповich: Stories: Stozharka in a quiet place. Apollo rules well.

Refrigerator specialist. "Shit!" The pig is drowning.

(web-magazine "Kultura. Natsyja", issue 29, April 2022, 518-523, www.sakavik.net)

Игорь Прокопович: Рассказы: Стожарка в тихом месте. Аполлон правит хорошо. Спец по холодильникам. "Дерёт!" Свинья тонет.

(веб-журнал Культура. Нацыя», вып. 29, апрель 2022, 518-523, www.sakavik.net)